

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Datum: 15. 4. 2013

Projekt: Využití ICT techniky především v uměleckém vzdělávání

Registrační číslo: CZ.1.07/1.5.00/34.1013

Číslo DUM: VY_32_INOVACE_108

Škola: Akademie – VOŠ, Gymn. a SOŠUP Světlá nad Sázavou

Jméno autora: Mgr. Miroslava Pavlíková

Název sady: Český jazyk a literatura pro dvouleté maturitní studium

Název práce: Skladba - vedlejší větné členy (prezentace)

Předmět: Český jazyk a literatura

Ročník: 2.

Studijní obor: 64-41-L/51 Podnikání

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Vzdělávací cíl: Žáci si upevní své znalosti základních pojmů ze skladebního učiva, lépe pochopí stavbu vět a to jim pomůže i ve vlastním vyjadřování, písemném a mluveném.

Pomůcky: Počítač a dataprojektor.

Inovace: Posílení mezipředmětových vztahů, využití multimediální techniky, využití ICT.

Skladba (syntax)

Vedlejší větné členy

Přívlastek (atribut)

= větný člen, který rozvíjí podstatné jméno a blíže ho určuje.

Druhy přívlastku:

a) shodný – s řídicím podstatným jménem se shoduje v rodě, čísle a pádě:

*veselou písničku, pražskými rodáky, cihlový dům,
kyselina sírová, sově pálené, mí bratři*

b) neshodný – s řídicím podstatným jménem se neshoduje minimálně v jedné mluvnické kategorii:

*rodák z Prahy, dům z cihel, umění milovat, báseň
o přírodě, rozhodnutí o výstavbě domu*

c) postupně rozvíjející – shodný přívlastek, v němž první přívlastek rozvíjí celé spojení řídicího podstatného jména a druhého přívlastku (mezi nimi se nepíše čárka):

*moje milovaná sestra, naši fotbaloví reprezentanti,
s týmiž vybranými studenty, nový český film*

d) několikanásobný – shodné přívlastky, závislé na témže podstatném jménu, je mezi nimi vztah koordinace (píšeme čárku nebo souřadící spojku):

*první, druhý a třetí ročník, o českých a světových
spisovatelích, dobrá i vydatná strava*

e) volný – rozvitý shodný přívlastek stojící za podstatným jménem, které rozvíjí; má význam doplňující, upřesňující, můžeme ho vynechat – odděluje se čárkami:

Děti, vždy si rády hrající, potřebují dostatek pohybu. Náš dědeček, mající příští rok 70. narozeniny, je velmi čilý člověk. Petra, píšící právě úkol, často zlobí.

f) těsný – rozvitý shodný přívlastek stojící za podstatným jménem, které rozvíjí; má význam omezující, nemůžeme ho vynechat – změnil by se význam věty – čárkou se neodděluje:

Děti mající rýmu a kašel by měly zůstat doma. Babička žijící v Praze přijede na návštěvu. K maturitní zkoušce nepostoupí studenti neprospívající minimálně v jednom předmětu.

g) přístavek – shodný přívlastek vyjádřený podstatným jménem, většinou dále rozvitý; v řeči jej oddělujeme pauzami, v písmu čárkami:

Alois Jirásek, rodák z Hronova, je náš nejvýznamnější spisovatel historických románů a povídek. Oblíbil si zvláště dobu husitskou, nejslavnější dobu našich dějin.

Cvičení

1. Neshodné přívlastky nahradte shodnými a naopak:

Na silnici jsme zaslechli vzdálený dupot koní. Při vykopávkách bylo objeveno několik nádob z kovu.

Cesta lesem byla nekonečná. Plzeňský rychlík přijel na první nástupiště. Albatros vydával hodnotné dětské knihy. Obyvatelé z Přelouče budou znovu volit své zastupitele. K památkám starověku v Římě patří Koloseum.

2. K následujícím přístavkům uveďte odpovídající podstatné jméno a spojení užit ve větách:

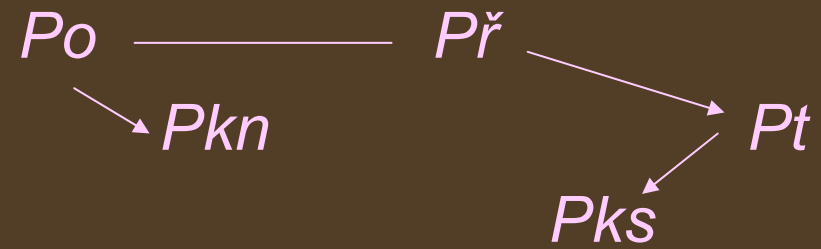
*zakladatel nejstarší univerzity ve střední Evropě – první československý kosmonaut – autor opery Rusalka –
- nejlepší současný český tenista – nejvyšší hora v Če-*

*chách – hlavní postava Haškova protiválečného románu
- typická postava Smetanovy Prodané nevěsty – jediný
český nositel Nobelovy ceny za literaturu*

3. Odlište přívlastky těsné od volných a doplňte čárky:

*Liška afghánská obývající hlavně Afghánistán, Turkme-
nistán a část Íránu si nehrabe nory jako většina lišek.
Tento druh racků hnízdí na útesech lemujících všechna
polární moře severní polokoule. Želví vejíčka dosahující
velikosti pingpongových míčků se zahrabávají do písku.
Jeli jsme vlakem do Prahy vzdálené od naší vesnice asi
30 km. Zatímco dravci lovící v letu mají drápy ostré a
dlouhé, dravci lovící na zemi mají drápy kratší a silnější.
Jako první použil „brýle“ císař Nero sledující prý pomocí
zvětšovacích skel zápasy gladiátorů.*

4. Napište větu podle tohoto schématu:

Předmět (objekt)

= větný člen, který rozvíjí sloveso nebo přídavné jméno a je jím řízen; může být ve všech pádech (bez předložky nebo s předložkou) – kromě 1. a 5. pádu, ptáme se na něj proto příslušnými pádovými otázkami

- může být vyjádřen prostým pádem (bez předložky), např. *dostala jsem dopis*, nebo předložkovým pádem, např. *čekáme na tebe*, *přistoupíme na návrh...*

Cvičení

❖ Doplňte slovesa a přídavná jména vhodnými předměty:

vynikat čím, pokrýt co, učit se čemu i co, litovat čeho, zneužít čeho, půjčit komu co, zvyklý na co, známý čím, užívat čeho i co

Příslovečné určení (adverbiale)

= větný člen, který rozvíjí sloveso nebo přídavné jméno (řidčeji i příslovce), ptáme se na něj nepádovými otázkami, vyjadřuje průvodní okolnosti děje, není nutným doplněním slovesa, např. *práskl bičem, šel domů, odjel studovat, napsaný na stroji*

Druhy příslovečného určení:

a) místa: ptáme se kde, odkud, kudy, kam?

pracuje na zahradě, vrátím se domů, kam jsi odešel

b) času: ptáme se kdy, odkdy, dokdy, jak dlouho, jak často?

včera nepřišel, odmalička je neklidný, potkávají se denně

c) způsobu a míry: ptáme se jak, jakým způsobem, do jaké míry?

*pracuje pomalu, je vychytralý jak liška, svítil si baterkou,
silou si nepomůžeš, vyrobený z kamene, velmi se zlobí*

d) příčiny: ptáme se proč, z jaké příčiny, jakého důvodu?

*nepřišel kvůli dešti, zemřel vyčerpáním, trpí hladem a
žízní, pro nemoc zavřeno*

e) podmínky: ptáme se za jaké podmínky?

*uvidíme podle výsledků, přijdu v případě nutnosti, za
hezkého počasí pojedeme*

f) účelu: ptáme se za jakým účelem (i proč)?

mám to pro sestry, vhodný ke studiu, jdu nakoupit

g) přípustky: ptáme se i přes co se něco dělo (děje)?

*i přes nemoc je optimistická, vzdor zamilovanosti se brzy
rozešli, i přes varování nechodí do školy*

Cvičení

1. Doplňte vhodná příslovečná určení:

Můj otec byl _____ zdrav. _____ zraněný řidič byl odvezen _____. Syn přijel _____. _____ pracoval celý den. Vzpomínám na něj _____, ale i _____. Červená se _____.

2. Vedlejší větu příslovečnou změňte na odpovídající příslovečné určení věty hlavní:

Když vyslovuješ pečlivě všechny souhlásky, je ti rozumět.

Nebyl odsouzen, ačkoliv důkazy svědčily proti němu.

Odešli, jakmile odjel vlak.

Došel až tam, kde je rybník lemovaný břízami.

Byly jim odebrány sociální dávky, protože jejich děti nechodí do školy.

Doplněk (atribut verbální)

= větný člen, který je závislý na slovese a jménu zároveň;
určuje vlastnost, kterou má jméno (nejčastěji podstatné)
za určitého děje

- bývá vyjádřen podstatným jménem (*Petr vynikl jako spisovatel*),
přídavným jménem (*stojí shrbený*), zájmenem
(*přijdeme sami*), číslovkou (*skončil první*), infinitivem
(*viděl ji plakat*) a přechodníkem (*spí, držíce knihu*)

- může být **shodný** (*kočka číhala přikrčená*) a **neshodný**
(*dědečka zvolili předsedou*)

Cvičení

- ❖ Doplnky ve větách změňte v přívlastky:

Ovoce jsme domů přivezli nepoškozené, ale špinavé. Knihu jsem přečetl celou jedním dechem. Matka se vrátila z návštěvy zářící a rozradostněná. Auto jsme našli poškozené. Zásilka přišla opět rozbalená

Správná řešení:

Str. 7, cv. 1: vzdálený koňský dupot – kovových nádob –
- lesní cesta – rychlík z Plzně – knihy pro děti – přeloučští
obyvatelé – starověkým památkám

Str. 7, cv. 2: Karel IV. – Vladimír Remek – Antonín Dvořák
- T. Berdych – Sněžka – Švejk – Kecal – Jaroslav Seifert

Str. 8, cv. 3: volný (oddělený čárkami) – těsný (bez čárek) –
volný (čárky) – volný (čárka před) – těsné (bez čárek) –
volný (čárka před)

Str. 9, cv. 4: např.: Řidič autobusu zavolal záchrannou službu.
Četba knih přináší velké potěšení.

Str. 10: vynikat zpěvem – pokrýt celé území – učit se jazy-
kům i jazyky – litovat rozhodnutí – zneužít pravomoci -

- půjčit synovi auto – zvyklý na práci – známý svou výstředností – užívat volna i volno

Str. 13, cv. 1: byl velmi zdráv – těžce zraněný – odvezen do nemocnice – přijel domů – tvrdě pracoval – v dobrém, ale i ve zlém – červená se studem

Str. 13, cv. 2: Při pečlivé výslovnosti všech souhlásek je ti rozumět. I přes důkazy proti němu nebyl odsouzen.

Odešli po odjezdu vlaku. Došel až k rybníku lemovanému břízami. Byly jim odebrány sociální dávky kvůli absenci dětí ve škole.

Str. 15: Přivezli jsme domů špinavé, ale nepoškozené ovoce.

Celou knihu jsem přečetl jedním dechem. Z návštěvy se vrátila zářící a rozradostněná matka. Našli jsme poškozené auto. Opět přišla rozbalená zásilka.

Použitá literatura:

1. Melichar, Jiří - Styblík Vlastimil: Český jazyk. 6. přepracované vydání. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1981.
2. Mašková, Drahuše: Český jazyk. 1. vydání. Třebíč. VYUKA.cz 2005.

Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA (www.creativecommons.cz).

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu. Všechna neocitovaná autorská díla jsou dílem autora.